

International Refereed Journal

Karaelmas Journal of Educational Sciences

Journal Homepage: ebd.beun.edu.tr

Values of Patriotism and Diligence in the First Poetry Books Written for Children after Constitutionalism II

Rukiye KAYA¹, Mehmet ÖZDEMİR²

Received: 10 May 2019, Accepted: 20 May 2019

ABSTRACT

The aim of this research is to study the books called "Çocuk Şiirleri" by İbrahim Alâettin Gövsa, "Çocuklarımıza Neşideler" by Ali Ulvi Elöve and "Çocukların Şiir Defteri" by İbrahim Aşkî Tanık, which are some of the first poetry books written for children, in terms of the values of patriotism and diligence. To determine how much they include values of patriotism and diligence, how they contribute to teaching Turkish, whether they use patriotism and diligence values in Turkish textbooks of books covered by the research constitutes the sub-objectives of the research. Qualitative research methods have been used in this research and literature survey about the issue has been done. In the analysis of the data, document review and content analysis method have been used. The books were analyzed according to the values of patriotism and diligence in the 2018 MEB Turkish Lesson Teaching Program. It has been reached the results about how often values of patriotism and diligence appear in the books within the context of the research and which ways have been chosen to convey these values. It is concluded that the books examined have a rich content in terms of patriotism and diligence values.

Keywords: Values Education, Children Poems, Turkish Teaching, Patriotism, Diligence.

EXTENDED ABSTRACT

Purpose and Significance

The aim of this research is to study the books called "Çocuk Şiirleri" by İbrahim Alâettin Gövsa, "Çocuklarımıza Neşideler" by Ali Ulvi Elöve and "Çocukların Şiir Defteri" by İbrahim Aşkî Tanık, which are some of the first poetry books written for children, in terms of the values of patriotism and diligence. The books are the subject of the research that "Çocuk Şiirleri" by İbrahim Alâettin Gövsa, "Çocuklarımıza Neşideler" by Ali Ulvi Elöve and "Çocukların Şiir Defteri" by İbrahim Aşkî Tanık are important in terms of being first poetry books written for children and are worthy of review. This research is important in terms of being a research on values education which has gained importance in recent years, examining of first children's poetry books written for children, identifying the values of patriotism and diligence in children's poetry books that have not been studied before and using them in Turkish teaching.

Methods

In this study which aims to determine the values of patriotism and diligence in "Çocuk Şiirleri" by İbrahim Alâettin Gövsa, "Çocuklarımıza Neşideler" by Ali Ulvi Elöve and "Çocukların Şiir Defteri" by İbrahim Aşkî Tanık, which are some of the first poetry books written for children after Constitutionalism II, qualitative research methods have been used and a literature review has been done. The population of the study has been consisted of poetry books written for children after Constitutionalism II. The sample of this research is composed of books that are "Çocuk

¹ Master Student, Sakarya University, Graduate School of Educational Sciences, Turkish Education rkysrky1133@hotmail.com

² Assist. Prof. Dr., Sakarya University, Institute of Educational Sciences, Department of Turkish Education, mehmetoz@sakarya.edu.tr

Şiirleri” by İbrahim Alâettin Gövsa, “Çocuklarımıza Neşideler” by Ali Ulvi Elöve and “Çocukların Şiir Defteri” by İbrahim Aşkî Tanık.

In this study, data will be obtained by literature review and document review. The books were analyzed according to the values of patriotism and diligence in MEB 2018 Turkish Lesson Teaching Program. The data of the study were evaluated with content analysis. Content analysis method was used for data analysis. Content analysis was performed according to the patriotism and diligence values that were formed during the analysis of the data. Poems have been interpreted considering the specified values and have been exemplified with the sections that best fit the values.

Results

While the value of patriotism in the studied works takes place 25 times in total, the value of diligence appear 28 times. While the value of patriotism is mentioned 7 times, the value of diligence is mentioned 6 times in İbrahim Alâettin Gövsa's “Çocuk Şiirleri. While the value of patriotism is mentioned 18 times, the value of diligence is mentioned 19 times in Ali Ulvi Elöve's “Çocuklarımıza Neşideler”. In İbrahim Aşkî Tanık's “Çocukların Şiir Defteri”, the value of diligence is mentioned 3 times whereas there is no value of patriotism.

Discussion and Conclusions

In the poetry books that are called “Çocuk Şiirleri” by Gövsa, “Çocuklarımıza Neşideler” by Elöve and “Çocukların Şiir Defteri” by Tanık the value expressions are directly given a place. However, it is seen that the child is encouraged to think the value via adumbration in some poems. As a result of the investigations, it has been determined that more than one value is included in a poem. In some of the poems in which patriotism is processed, it is also seen that the value of diligence is also processed. In this respect, it can be said that the works have a rich content in terms of values education. It has been concluded that the studied works have a rich content in terms of values of patriotism and diligence and they are among the resources that can be used in the teaching of Turkish language and values education. It has been determined that they are suitable works in terms of Turkish education and values education, in addition, these works are important for the child in terms of child's relativism due to having children heroes in poems, mobilizing children's curiosity via using questions, having poems based on dialogue, having poems written from the perspective of children. It has been concluded that the value of diligence is the main value of all the values mentioned most in the works even if they have been written in different literary genres by different writers or poets in different periods.

II. Meşrutiyet Sonrası Yazılan Çocuklara Yönelik İlk Şiir Kitaplarında Vatanseverlik ve Çalışkanlık Değerleri

Rukiye KAYA¹, Mehmet ÖZDEMİR²

Başvuru Tarihi: 10 Mayıs 2019, **Kabul Tarihi:** 20 Mayıs 2019

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, çocuklar için yazılmış ilk şiir kitaplarından olan İbrahim Alâettin Gövsa'nın "Çocuk Şiirleri", Ali Ulvi Elöve'nin "Çocuklarımıza Neşideler" ve İbrahim Aşkî Tanık'ın "Çocukların Şiir Defteri" kitaplarını içerdiği vatanseverlik ve çalışkanlık değerleri bakımından incelemektir. Araştırma kapsamındaki kitapların vatanseverlik ve çalışkanlık değerlerini ne kadar içerdiğini, Türkçe öğretimine nasıl katkı sağladığını, Türkçe ders kitaplarında vatanseverlik ve çalışkanlık değerlerinin aktarılmasında kullanılıp kullanılmayacağını tespit etmek araştırmanın alt amaçlarını oluşturmaktadır. Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden yararlanılmıştır ve konuyla ilgili literatür taraması yapılmıştır. Verilerin analizinde doküman incelemesi ve içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Kitaplar, Milli Eğitim Bakanlığı 2018 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yer alan vatanseverlik ve çalışkanlık değerlerine göre incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Değerler Eğitimi, Çocuk Şiirleri, Türkçe Eğitimi, Vatanseverlik, Çalışkanlık.

1. Giriş

Dünyadaki teknolojik gelişmelerle ortaya çıkan küreselleşmenin etkisiyle toplumların değerleri de azalmaya, yok olmaya, toplumlar birbirine benzemeye başlamıştır. Bu azalış ve yok oluşun fark edilmesiyle değerler eğitimine duyulan ilgi ve ihtiyaç artmıştır. Toplumsal düzenin devam edebilmesi için değerleri devam ettirecek bireylere ihtiyaç vardır. Geleceğin teminatı olan çocukların değerler bakımından eğitilmesi büyük bir önem arz etmektedir.

Bu araştırmanın amacı, çocuklar için yazılmış ilk şiir kitaplarından olan İbrahim Alâettin Gövsa'nın "Çocuk Şiirleri", Ali Ulvi Elöve'nin "Çocuklarımıza Neşideler" ve İbrahim Aşkî Tanık'ın "Çocukların Şiir Defteri" kitaplarını içerdiği vatanseverlik ve çalışkanlık değerleri bakımından incelemektir. Araştırma kapsamındaki kitapların vatanseverlik ve çalışkanlık değerlerini ne kadar içerdiğini, Türkçe öğretimine nasıl katkı sağladığını, Türkçe ders kitaplarında vatanseverlik ve çalışkanlık değerlerinin aktarılmasında kullanılıp kullanılmayacağını tespit etmek araştırmanın alt amaçlarını oluşturmaktadır.

Değer kavramı "Bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü" olarak karşımıza çıkmaktadır (TDK, 2009:483). Birçok farklı alanda kullanılan ancak ilk defa Znaniecki tarafından sosyal bilimlere kazandırıldığı söylenen değer kavramı, Latince "kıymetli olmak" veya "güçlü olmak" anlamlarına gelen "valere" kökünden türetilmiştir (Atmaca, 2011).

Değer, bir sosyal grubun veya toplumun kendi varlık, birlik, işleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul edilen; onların ortak duygu, düşünce, amaç ve yararını yansıtan genelleştirilmiş temel ahlâkî ilke ya da inançlara denir (Kızılçelik & Erjem, 1994). Toplumların toplum olmasını, bir arada yaşayabilmelerini sağlayan da bu ortaklıktır.

Eğitim kurumlarının genel hedefleri incelendiğinde birçoğunun vatansever olma, temiz olma, sağlığına dikkat etme, düzenli olma, adil olma, büyüklere saygılı olma, yaratıcı olma, girişimci olma gibi birçok değer içerdiği görülmektedir. Eğitim kurumları bu ve benzeri değerler ile öğrencilere hayatta nelerin önemli olduğunu ve nasıl yaşanması gerektiği konusunda rehberlik eder (Akbaş, 2008:10). Şunu da unutmamak gerekir ki değerler eğitim kurumlarından önce ailede öğrenilmeye başlanır.

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Bölümü rkysrky1133@hotmail.com

² Dr. Öğrt. Üyesi, Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Bölümü, mehmetoz@sakarya.edu.tr

Ortak bir değer tanımının olmadığı yapılan tanımlardan anlaşılmaktadır. Değerlerin oluşmasını toplumsal kabuller sağlar. Her toplumun önemli kabul ettiği değerler farklı olabilir. Bu da evrensel bir değer kavramının olmadığını göstermektedir. Değerler bireylerin toplum ile anlaşmalarını sağlayan unsurlardır. Toplumların ve bireylerin yaşamlarında nelerin önemli olduğunu belirlemektedir.

Ortak bir değer tanımı olmadığı gibi değerlerin özellikleri konusunda da ortak bir anlayış bulunmamaktadır. Kuşdil ve Kâğıtçıbaşı, (2000:60) değerlerin özelliklerini Schwartz ve Bilsky'den aktararak altı maddede sıralamışlardır:

1. Değerler inançtır. Ancak tümüyle nesnel ve duygulardan arındırılmış değillerdir. Fikir niteliği taşımazlar. Soyut ve kişiseldirler, etkinlik kazandıklarında duygularla iç içe geçerler.
2. Değerler bireyin amaçlarıyla ve bu amaçlara ulaşmada etkili olan davranış biçimleriyle (hak bilirlilik, yardımseverlik...) ilişkilidir.
3. Değerler özgül eylem ve durumların üzerindedir. Örneğin itaatkârlık değeri, evde, işte, okulda ve tanımadığımız ilişkilerin tümünde geçerlidir.
4. Değerler davranışların, insanların ve olayların seçilmesini ya da değişimini yönlendiren standartlar olarak işlev görür.
5. Değerler taşıdıkları öneme göre kendi aralarında sıralanır. Bu sıralama değer önceliklerini belirleyen bir sistem oluşturur.
6. Değerler değişime açık yapılardır. Zaman içinde ortaya çıkan yeni ihtiyaçları karşılamak için değer önceliklerinde değişiklikler olabilir.

Değerlerin özellikleri ile ilgili şunları söylemek mümkündür:

- Değerler soyut kavramlardır ve bireyseldir.
- Değerler değişkendir. Toplumdan topluma, dönemden döneme değişiklik gösterebilirler.
- Değerler hem toplumu etkilerler hem de toplumsal değişimlerden etkilenirler.
- Değerler toplumların fikir birliği sağladıkları ortak inançlar olduğundan toplumun bir arada olmasını sağlamaktadır.
- Değerlerin önem sırası toplumdan topluma, bireyden bireye değişiklik gösterebilir.
- Değerler bireylerin kişilik özelliklerini de oluşturmaktadır.

Değerlerin özelliklerinin aynı zamanda değer kavramının tanımını da vermekte olduğunu söyleyebiliriz. Değerlerin toplumsal düzeni sağlama özelliğinden dolayı bireylere kazandırılma gerekliliği değerler eğitimi kavramını ortaya çıkarmaktadır.

Kulaksızoğlu ve Dilmaç, değerler eğitimi insani değerler eğitimi olarak ele almaktadırlar. İnsani değerler eğitimi: bir çocuktaki iyi tarafı ortaya çıkarmayı ve kişiliğini bütünüyle geliştirerek insani mükemmelliğe erişmesini sağlamayı amaçlamaktadır (Kulaksızoğlu & Dilmaç, 2000:200).

Bireylerin sahip oldukları değerler gelecek yaşamında kişiliğini, eylemlerini, bakış açısını, doğal olarak hayattaki rolünü belirleyecek özellikler olduğundan, bireylerin temel değerleri fark etmesi, önemli değerleri edinmesi, yeni değerleri özümsemesi; değerleri kişiliğinin, karakterinin vazgeçilmez öğeleri olarak eyleme çevirmesi gerekmektedir. Neredeyse hayat boyu devam eden bu değer kazanma/kazandırma süreçlerine "değerler eğitimi" denilmektedir (Yaman, 2012:18).

Değerler eğitimi aile ile başlar. Ailenin sahip olduğu değerleri bilgi olarak aktarması yeterli değildir aynı zamanda değerleri yaşayan ve yaşatan canlı birer örnek olmaları gerekmektedir. Değerler ancak bu şekilde daha kolay ve kalıcı olarak kazandırılabilir. Örnek verecek olursak çocuğuna yalan söyleyen ebeveynlerin, doğruluk, dürüstlük değerini çocuklarına kazandırmaları pek de mümkün değildir.

Tanımlardan anlaşılacağı üzere değerler eğitimi kavramının da ortak bir tanımı yoktur. Değerler eğitimi, öncelikle bireyin, ailenin ve toplumun sahip olduğu değerlerin başka bireylere aktarılması ve yaşatılması sürecidir.

Değerleri birbirinden kesin çizgilerle ayırmak mümkün değildir. Fakat değerler içerik, özellik ve fonksiyonlarına göre sınıflandırılabilirler. Değerler konusunda birçok sınıflama bulunmaktadır. En çok kabul edilen sınıflamalardan birini Spranger (1928) yapmıştır. Bu sınıflama Allport, Vernon ve Lindzey (1951) tarafından ölçeğe dönüştürülmüştür. Allport ve Vernon, çalışmalarında değerleri; bilimsel, ekonomik, siyasi, sosyal ve dinî olmak üzere kategorize etmişlerdir. Spranger ise yaptığı çalışmalar sonucunda değerleri altı grupta toplamıştır. Bunlar; estetik, teorik (bilimsel), ekonomik, siyasi, sosyal ve

dini değerlerdir (Atmaca, 2011). Rokeach (1973) ise, değerleri iki grupta toplamıştır. Yaşamın temel amaçlarını gösteren değerleri amaç değerler, bu amaçlara ulaşmak için kullanılacak davranışları ise araç değerler olarak tanımlamıştır. Schwartz ise değerleri güç, başarı, hazcılık, uyarılım, öz yönelim, evrenselcilik, iyilikseverlik, geleneksellik, uyma, güvenlik gibi on farklı grupta incelemiştir. Bu on farklı grupta 56 değer bulunmaktadır (Akbaş, 2004:55).

Görüldüğü üzere farklı değer sınıflamaları yapılmıştır. Bunun sebebinin ise toplumdaki topluma, kültürden kültüre hatta bireyden bireye değerlerin değişmesi olabilir. Bundan dolayı ortak bir değer sınıflamasından bahsedilemez.

Son yüzyılda gelişen ve değişen dünyada bireyler de değişime uğramıştır. Bu değişim artık etkilenmenin daha kolay olması sebebiyle toplumların sahip oldukları temel değerleri de etkilemiştir. Türk Milli Eğitim sisteminde de bu değerlerin devamlılığı için değerler eğitime ihtiyaç duyulduğu ortaya konmuştur.

Türkiye’de değerler eğitimi değişik dönemlerden geçmiştir. Değerler eğitimi kimi zaman ayrı bir ders olarak okutulmuş, kimi zaman da diğer derslerin içerisinde öğrencilere verilmeye çalışılmıştır. Günümüzde değerler eğitimi, diğer derslerin konuları içerisinde verilmeye çalışılmaktadır (Cihan, 2014:435). Bu durum değerler eğitiminin planlanarak verilmesi gerektiğini göstermektedir.

2005 ve 2015 Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda değerler ve eğitimi ayrı bir başlık olarak yer almazken bazı değerlere ise başka başlıklar içinde az da olsa yer verildiği görülmektedir. Sonuç olarak bu programlarda değerlerin örtük bir şekilde yer aldığı, değerlerin açıklanmadığı, değerlerle ilgili kazanımların ve değerleri öğretirken öğretmene rehber olacak herhangi bir açıklamanın olmadığı görülmektedir (MEB, 2015).

21. yüzyılın yetiştirmeyi amaçladığı bireylerin taşınması gereken temel becerilerin başında millî, manevi ve evrensel değerlere duyarlı olma; kişisel ve sosyal değerlere önem verme ve estetik zevk kazanma becerileri gelmektedir. Öğrencilerin söz konusu becerileri kazanmasında Türkçe derslerinin ayrı bir yeri vardır (Yaman, Taflan, & Çolak, 2009:108). Bu yüzden ki 2018 Türkçe Dersi öğretim programında değerler için başlık açılmıştır.

2018 yılında yayımlanan Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda değerlerin öğretim programlarının perspektifini oluşturduğu ifade edilerek değerlerin günlük yaşantıdaki eylemlerin güç kaynağı olduğu açıklanmıştır (MEB, 2018:8).

Değerlerin tüm öğretim programlarına yayılması güncellenen öğretim programlarının yenilikleri arasında görülmektedir. Tüm öğretim programlarında yer alan “kök değerler” oluşturulmuştur. Oluşturulan bu kök değerler şunlardır: adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik. Bu değerler, öğrenme öğretme sürecinde hem kendi başlarına, hem ilişkili olduğu alt değerlerle ve hem de öteki kök değerlerle birlikte ele alınarak hayat bulacaktır (MEB, 2018:4).

Türkçe derslerinde okutulacak metinlerin değerler eğitime uygun, değerleri öğrencilere kazandırabilecek, çocuk edebiyatının ölçütlerine uygun olarak yazılmış olmaları gerekmektedir. Öğrencilerin seviyeleri dikkate alınarak metinler seçilmeli ve değerler eğitimi etkinliklerinde kullanılmalıdır.

Türkçe dersi dil becerilerini geliştirirken araç olarak metinleri kullanır. Metinler toplumun kabul ettiği ortak değerlere dayanır ve bu ortak değerlerin öğretimini içerir. Şiirler de kullanılan bu metinlerdendir.

Çocukların şiirden zevk alıp anlaması, onların gelişim düzeyleri ile doğrudan ilgilidir. Çocuklar doğdukları andan itibaren şiirsel özellikler taşıyan metinlerle karşılaşır. Bu metinler annelerinin ninnileri, oyunlardaki sayışmacalar, tekerlemeler, masallardır. Okul döneminde ise derslerde karşılaştığı düzeyine uygun şiirlerdir. Kısacası çocuklar doğumlarından itibaren hep şiirle iç içedirler.

Dil becerisi kazandırmanın yanında şiirin çocuklara faydalarından bahsedilirken değerler eğitimi ile ilgili faydasının da olduğu göz ardı edilmemelidir. “Şiirler, ulusal ve evrensel değerlerin tanıtılması ve duyumsatılması için etkili bir araçtır. Vicdani temellerin atıldığı, ahlaki değerler sisteminin biçimlenmeye başladığı çocukluk devresinde şiir, çocukların beğenilerini inceltir. Onlara insanlığın genel geçer değerlerini sezinletir, kavratır. Şiir, öğretme amacı gütmeyiz; temel işlevi sezdirmek, sezinletmektir.” (Sever, 2003:101).

Türkçe öğretiminde değerler eğitime yer verilirken seçilen metinler dikkatle seçilmelidir. Özellikle çocukların daha çok ilgilerini çekebilecek şiirlerin seçimine dikkat edilmelidir. Şiirler, hem Türkçe öğretimi hem de değerler eğitimi için zengin bir içeriğe sahiptir. Ancak bunun için çocukların ilgi, ihtiyaç ve gelişimsel düzeyleri dikkate alınmalıdır. Şiirlerin öğreticilik özelliğinin yanı sıra sanatsal yönlerinin de ön planda olması gerekmektedir.

1.1. İncelenen Eserlerin Genel Özellikleri

İncelenen eserlerin asıllarının Arap harfli metinler olması sebebiyle çalışmada eserler üzerine yapılan araştırmalar ve Latin harflerine aktarılmış basımları kaynak olarak kullanılmıştır.

Çocuk Şiirleri kitabının özellikleri: Kitapta toplam 33 şiir vardır. Şiirler 1900'ün başlarında yazılmıştır. Şiirlerin çoğunluğu hece ölçüsüyle yazılmıştır. Bir kısmı La Fontaine'den Fransızcadan çevrilmiştir. Şiirlerin 16'sı beyit, 7'si dördlükler hâlinde yazılmıştır. Kitap 1911'de yayımlanmıştır (Gövsa, 2012).

Çocuklarımıza Neşideler kitabının özellikleri: Kitapta toplam 72 şiir vardır. Şiirlerin yazımı 1899'da başlamıştır. Şiirlerin nazım biçimleri kendine hastır. Şiirlerden sadece "Sancağa Veda" isimli şiiri aruz, kalan şiirleri hece ile yazılmıştır (Kökçü, 2015:1619). Şiirlerin bir kısmı La Fontaine, Victor Hugo ve Lamartine'den çevrilmiştir. Kitap 1912'de yayımlanmıştır (Çavuş, 2007).

Çocukların Şiir Defteri kitabının özellikleri: Kitapta toplam 36 şiir vardır. Şiirlerin 1910-1915 yılları arasında yazıldığına dikkate alınması gerekmektedir. Şiirlerden sekizi aruz vezni ile yazılmış; diğerleri hece ile yazılmıştır. Şiirlerin 25'inde beyit, 5'inde dördlük kalan 6'sında ise kendi oluşturduğu ve serbest nazım şekilleri kullanılmıştır. Kitap 1917'de yayımlanmıştır (Özdemir, 2011:11-13).

Yukarıda ifade edildiği gibi eserlerin genel özellikleri ile ilgili şunları söylemek mümkündür: Şiirlerde hece ölçüsünün yanında aruz ölçüsünün kullanılması, divan şiiri nazım birim ve biçimlerinin kullanılması divan edebiyatı geleneğinin o dönemde de hâlâ etkili olduğunu göstermektedir.

Bu araştırmanın amacı, çocuklar için yazılmış ilk şiir kitaplarından olan İbrahim Alâettin Gövsa'nın "Çocuk Şiirleri", Ali Ulvi Elöve'nin "Çocuklarımıza Neşideler" ve İbrahim Aşkî Tanık'ın "Çocukların Şiir Defteri" kitaplarını içerdiği vatanseverlik ve çalışkanlık değerleri bakımından incelemektir. Araştırmanın alt amaçları ise şunlardır: İbrahim Alâettin Gövsa'nın "Çocuk Şiirleri", Ali Ulvi Elöve'nin "Çocuklarımıza Neşideler" ve İbrahim Aşkî Tanık'ın "Çocukların Şiir Defteri" kitapları vatanseverlik ve çalışkanlık değerlerini ne kadar içeriyor; İbrahim Alâettin Gövsa'nın "Çocuk Şiirleri", Ali Ulvi Elöve'nin "Çocuklarımıza Neşideler" ve İbrahim Aşkî Tanık'ın "Çocukların Şiir Defteri" kitapları Türkçe öğretimine nasıl bir katkı sağlar; İbrahim Alâettin Gövsa'nın "Çocuk Şiirleri", Ali Ulvi Elöve'nin "Çocuklarımıza Neşideler" ve İbrahim Aşkî Tanık'ın "Çocukların Şiir Defteri" kitapları vatanseverlik ve çalışkanlık değerlerinin aktarılmasında Türkçe ders kitaplarında kullanılabilir mi?

Türkçe dersinde öğrencilere kazandırılması amaçlanan temel kazanımlardan biri milli ve manevi değerlerimizin öğrencilere aktarılmasıdır. Değer aktarımı temel olarak ders kitaplarındaki edebi metinler yoluyla gerçekleşir. Bu bağlamda çocuklar için yazılan edebi metinlerin varlığı değerlerin kazandırılması açısından önemlidir. Araştırmaya konu olan İbrahim Alâettin Gövsa'nın "Çocuk Şiirleri" kitabı, Ali Ulvi Elöve'nin "Çocuklarımıza Neşideler" ve İbrahim Aşkî Tanık'ın "Çocukların Şiir Defteri" kitapları da çocuklar için yazılmış ilk şiir kitapları olması açısından önemli ve incelemeye değerdir.

Bu araştırma, son yıllarda önem kazanan değerler eğitime yönelik bir araştırma olması, çocuklar için yazılmış ilk çocuk şiir kitaplarının incelenmesi, daha önce üzerinde hiç çalışılmamış çocuk şiir kitaplarında yer alan vatanseverlik ve çalışkanlık değerlerinin tespit edilmesi ve Türkçe öğretiminde kullanılabilmesi bakımından önemlidir.

2. Yöntem

2.1. Araştırma Modeli

II. Meşrutiyet sonrasında çocuklar için yazılmış şiir kitaplarından İbrahim Alâettin Gövsa'nın "Çocuk Şiirleri", Ali Ulvi Elöve'nin "Çocuklarımıza Neşideler" ve İbrahim Aşkî Tanık'ın "Çocukların Şiir Defteri" kitaplarındaki vatanseverlik ve çalışkanlık değerlerini tespit etmeyi amaçlayan bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden yararlanılmıştır ve konuyla ilgili literatür taraması yapılmıştır. Literatür

taraması, sizin ilgilendiğiniz konuya ilişkin bilgileri bulmanızı, araştırmanıza kuramsal bir temel kazandırmanızı ve sizinkine benzer çalışmaların sonuçlarını görmeyi sağlar. Seçtiğiniz konuya ilişkin önceki çalışmaları inceleyerek araştırma probleminizin daha önce cevaplanıp cevaplanmadığını da bulabilirsiniz. Aynı zamanda araştırmanızı nasıl yapacağınıza ilişkin fikirler ve kullanabileceğiniz veri toplama araçlarını belirlemenizde yardımcı olur. Araştırmanız sonucunda elde ettiğiniz sonuçları, diğer araştırma sonuçları ile karşılaştırarak farklılık ve benzerliklerin nedenleri hakkında fikir yürütmenize yardımcı olur (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz, & Demirel, 2010:43), şeklinde tanımlanmaktadır.

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini II. Meşrutiyet sonrasında çocuklar için yazılmış şiir kitapları oluşturmaktadır. Örneklem: “Evreni temsil etme gücüne sahip sınırlı sayıda birey, olay veya olgu” olarak tanımlanabilir (Yıldırım & Şimşek, 2016:113). Örneklem seçiminde “zengin bilgiye sahip olduğu düşünülen durumların derinlemesine çalışılmasına olanak sağlayan” amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır (Yıldırım & Şimşek, 2016:118). II. Meşrutiyet sonrasında çocuklara yönelik ilk şiir kitapları olduğundan bu araştırmanın örneklemini İbrahim Alâettin Gövsa’nın “Çocuk Şiirleri”, Ali Ulvi Elöve’nin “Çocuklarımıza Neşideler” ve İbrahim Aşkî Tanık’ın “Çocukların Şiir Defteri” kitapları oluşturmaktadır.

2.3. Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi

Bu çalışmada verilerin toplanmasında veriler, literatür taraması ve doküman incelemesi ile elde edilecektir. Verilerin analizinde doküman incelemesi ve içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Doküman incelemesi araştırılması gereken olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Geleneksel olarak doküman incelemesi tarihçilerin, antropologların ve dilbilimcilerin kullandığı bir yöntem olarak bilinir (Yıldırım & Şimşek, 2016:189).

Değerlerin ele alınmasında ise kitaplar MEB 2018 Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda yer alan vatanseverlik ve çalışkanlık değerlerine göre incelenmiştir.

Yapılan bu çalışmada veriler toplanırken öncelikle bu alanla ilgili literatür taraması yapılmış, kullanılabilir kaynaklar elde edilmiştir. Kaynaklara satın alınarak, çeşitli kütüphanelerden, internet ortamında yer alan veri tabanlarından ve diğer internet kaynaklarından ulaşılmıştır. Araştırmaya konu olan üç eser içerik analizi ile incelenerek veriler toplanmıştır.

Verilerin analizinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır (Yıldırım & Şimşek, 2016:242). Verilerin analizi yapılırken oluşturulan değer listesine göre içerik analizi yapılmıştır. Belirlenen değer listesi dikkate alınarak eserlerdeki şiirler yorumlanmış ve tespit edilen değere en uygun olan bölümler ile örneklendirilmiştir. Değer listesi çerçevesinde ele alınan değer ifadelerinin varlığı veya yokluğu değerlendirmeye tabi tutulduğundan tüm şiirler araştırma bulgularında yer almamış, bulguları destekleyecek nitelikte olan bölümlere yer verilmiştir.

3. Bulgu ve Yorumlar

3.1. Vatanseverlik Değerine İlişkin Bulgular

Vatanseverlik değerini anlamak için öncelikle vatan kavramına bakmak gerekmektedir. Vatan/yurt: “Bir halkın üzerinde yaşadığı, kültürünü oluşturduğu toprak parçası; memleket.” anlamına gelmektedir. Vatansever ya da yurtsever ise “Yurdunu, milletini büyük bir tutku ile seven, bu uğurda her türlü özveriye katlanan kimsedir.” (TDK, 2009:2082). Vatanseverlik değeri de vatanını, milletini sevmek, yakınlık duymak, vatani ve milleti için elinden geleni yapmak, gerekirse ölmektir denilebilir.

İncelenen eserlerde vatanseverlik değeri ile ilgili kısımlar şunlardır:

“Bir gün gelir başka yerler gezersen,

Gönlünde bir yabancılık sezersen

Annesinden ayrı düşen bir yavru

Gibi sizler küçük kalbin; işte bu

Vatan sevdasıdır. Bu söze inan:

Hepimizin annesidir bu vatan." (Gövsa, 2012:34).

Vatandan ayrı düşmek anneden ayrı düşmek gibidir. Annelerimiz her koşulda bizi korur, kollar ve her zaman sevgisi ve şefkatiyle bizi kuşatır. Vatanımızdan ayrı düştüğümüzde annemizden ayrı kalmış gibi hissederiz. Şair, vatani tıpkı annemiz gibi bizi sarıp sarmaladığını ve kucağında büyüttüğünü ifade etmektedir.

"Mavi gökler, yeşil yerler, şehirler;

Bize şeref fısıldayan nehirler,

Uyan diye uğuldayan korular...

Düşün yavrum bu yerlerde neler var?

İşte senin bu mübarek memleket;

Annen gibi onu sev de hizmet et!" (Gövsa, 2012:34).

Vatanımızı da annemiz gibi saf ve temiz duygularla gönülden severek hizmet etmemiz gerektiğinden bahsedilmiş ve vatanın bizim için ne kadar kutsal olduğu dile getirilmiştir. Bu dizelerde vatanseverlik değerinin yanı sıra çalışkanlık değeri de ele alınmıştır.

"Darıl yavrum onu sakın söyletme.

Toprağını hainlere çiğnetme!" (Gövsa, 2012:34).

Şiirde, memleketinin kötü olduğunu söyleyen biri olursa onu konuşturmaması ve vatanını yabancılara, hainlere çiğnetmemesi öğütlenmektedir.

"Ruhu yaşar gönüllerde vatan için ölenlerin." (Gövsa, 2012:46).

Vatan uğruna can verenlerin, minnet duyulup unutulmayacağı, gönüllerde yaşamaya devam edeceği vurgulanmaktadır.

"Acze, feryada sebep var mı silinsin yaşımız;

Bin gönül kopsa vatandan kopamaz bir taşımız." (Gövsa, 2012:50).

Binlerce canın verilmesiyle vatan toprağının bir taşının bile verilmeyeceği, artık acizliğe, feryada, gözyaşına sebep olmadığı, vatanın kurtarılacağı vurgulanmaktadır.

"Vatanının uğruna şehit olup giderse

Toprak olup unutulmaz; alın tarihten hisse." (Gövsa, 2012:62).

Vatan uğruna şehit olanların tarihteki şehitlerin unutulmadığı gibi unutulmayacağı belirtilmektedir.

"Ey Türk oğlu, ibret olsun bu sana

Yabancıyı sakın koyma vatana." (Gövsa, 2012:68).

Savaşarak pek çok zafer elde eden Türk milletinin tarihten ibret alarak yabancıların vatanımıza kesinlikle yaklaştırmaması gerektiği ifade edilmektedir.

"Ey askerler! Kanlarınız toprağınızdan alınma

Öyle ise siz bunları düşünerek, bilerek

Hizmet edin vatana!

Vatan sebep, şanlı ise adınız:

Ecdadınız çünkü burda çarpıştı;

O sayede sizler esir olmadınız;

Bu uğurda nice kanlar akmıştı!

Çalışınız artık vatan yükselsin!" (Elöve, 2007:36) .

Vatanın yükselmesi için vatani severek çalışmak gerektiği üzerinde durulmuştur.

“Düşecekmiş gibi dağda sarkık duran kayalar,
Bu bahçeler, mavi deniz, bütün bu yer, bu orman
Nedir oğlum bilir misin?... Çocuk bir fikre dalar,
Sonra hemen atılarak:

- Bunlar mı? der, hep vatan!” (Elöve, 2007:36).

Vatan toprağı üzerinde olan her şey vatandır. Sıradan bir kaya gibi görünse dahi vatanın bir parçası olduğu için kıymetlidir.

“Gece, gündüz bunu düşün; hatırla sen babanı,
Hatırla da onun gibi ümidini kesmeden
Sev bu güzel vatani!” (Elöve, 2007:37).

Şiirin tamamında baba evladına kendinden miras olarak vatanseverlik duygusunun kalmasını istemektedir.

“Onlar vatan kaygısıyla çalışmaktan bıkmamış;
Sen de düşün vatani!” (Elöve, 2007:37).

Atalarımızın vatan kaygısıyla çalıştıklarını bizlerin de onlar gibi vatani düşünmemiz gerektiğini anlatmaktadır.

“Mavi gölü, her yer sana bir saray!
Bütün bunlar senin güzel vatani!” (Elöve, 2007:38).
Güzel vatanımızın her bir köşesinin bizim için bir saray olduğu vurgulanmıştır.
“Unuttum ki, yeryüzünde her şeyim:
Evim, rızkım, sevenlerim vatanda.” (Elöve, 2007:39).

Şair şiirin ilk dizelerinde her yerde yaşanabileceğini söylemektedir; ancak daha sonra vatanın yeryüzünde her şeyi olduğunu ve onun için değerli her şeyin vatanında olduğunu fark eder.

“Canımdan sevdiğim şu güzel vatani
Ya korur yaşarım, yahut da ölürüm!” (Elöve, 2007:43).

“İstersen vur, öldür, sıkıver kurşunu!
Uyurken, dururken, oynarken, koşarken
Her yerde, her zaman: Ölürken, yaşarken
Osmanlı oğluyum, Osmanlı yavrusu!

Vur da gör, var mı hiç bizde can korkusu!” (Elöve, 2007:45).

“Askerlik Oyunu” isimli şiirde iki çocuk savaş oyunu oynamaktadır. Oyunda vatani korumak ve gerekirse uğruna korkusuzca can vermek gerektiğinden bahsedilmektedir.

“Sevgili vatanım, sevimli vatanım!
Fedadır uğruna hem canım, hem kanım!” (Elöve, 2007:47).

Vatan için canını feda etmek gerektiği dile getirilmektedir.

“Gidiyorsam benim borcum hizmet etmek vatana!
Bu uğurda ölenlerin rahmet olsun canına!” (Elöve, 2007:52).

Anne oğlunu cenge gönderirken üzülmüş ve onu kaybetmek istemez. Oğlu bunun vatana hizmet olduğunu ve bu uğurda ölenlerin rahmetle anılması gerektiğini söyler.

“Vatan için ölene ne yapılsa yine az.” (Elöve, 2007:55).

Vatan için ölenlere Fatih okunduğunu, dua edildiğini ve ne kadar anılsalar da az olacağını dile getirmektedir.

“Vatan için ölenler gönüllerde yaşarlar!” (Elöve, 2007:55).

Vatan uğruna can verenlerin bedenleri yaşamasa da hep hatırlanacağı vurgulanmaktadır.

“Seneler var, buradan geçti şanlı bir ordu;

Vatan, millet fikriyle zulme karşı dururdu!” (Elöve, 2007:55).

Askerlerin vatan fikriyle zulme karşı durdukları üzerinde durulmuştur.

“Ey şehitler, merhaba! Ruhunuza fatiha!

Aslan gibi girdiniz şu toprağın altına.

Hizmet eden ne mutlu bu mübarek vatana,

Çünkü vatan iyilik edenleri unutmaz..

Yaşamak da, ölmek de senin için ey vatan!

Yaşa, var ol, ilerle bir dakika durmadan!

Bu uğurda can verip kucağında şu yatan

Şehitleri evladın hiçbir zaman unutmaz.” (Elöve, 2007:56).

Hiç kimsenin şehitleri unutmayacağı ve yaşamanın da ölmenin de vatan için olacağı belirtilmektedir.

“Şimdi ova, korkusundan sanki susmuş, uyuklar;

Rus, Osmanlı ayrı dille “Vatan!” diye sayıklar.” (Elöve, 2007:70).

Vatanın her millet için değerli olduğu vurgulanmıştır. Milletler farklı olsa da tüm milletlerin ortak derdi vatanını, milletini korumaktır ve tüm mücadeleler vatan için verilir.

“İki şey seversin ve hayal edersin:

Hürriyet ve yuvan, düşüncen ve işin!” (Elöve, 2007:71).

“Şu vahşi şeylerden kurtulmaz hiç kimse:

Yuvaya muhabbet ve serbest bir ömür!” (Elöve, 2007:71).

Yukarıdaki iki parçada insanın vatanında özgürce yaşamak istediği belirtilmektedir. Bu dizelerde vatanseverlik değeri kadar özgürlük değeri de baskın bir değerdir.

“Ay! Bu torba ağır! O ne?

Ekmek, peynir dolmuş altı!

Sana zahmet oldu yine,

Helal eyle! Kadın nine

Yarı ağlar, yarı güler:

- Benim de, der oğlum, asker!” (Elöve, 2007:79).

Bu dizelerde kadın nine vatanseverliğinden dolayı bütün askerleri de kendi oğlu gibi görür ve onlara hizmet etmeye çalışmaktadır.

Her bir çocuğun vatanını seven onun için her şeyi göze alabilecek şekilde yetiştirilmesi amaçlanmıştır. O dönemde yaşanan Osmanlı-Rus Savaşı, Osmanlı-Yunan Savaşı, II. Meşrutiyet’in ilanı, Osmanlı İmparatorluğu’nun çöküşü gibi olaylar şiirlerin konuları üzerinde etkili olmuştur. Şiirlerde özellikle vatani savunma mücadelesi her şeyden önemli görülmüştür.

Vatanseverlik değeri incelenen eserlerde ön plana çıkmaktadır. Bunda o dönemdeki şartların payı çok büyüktür. İnsanlar vatanları, doğup büyüdüğü yerler için yeri geldiğinde canlarını vermeyi bilmişlerdir. Vatan için çalışan, her şeyi yapanlara da en yüce payeyi vermişler ve hep saygı duymuşlardır.

3.2. Çalışkanlık Değerine İlişkin Bulgular

Çalışkanlığın tanımından önce çalışkan kavramının tanımına bakmak gerekmektedir. Çalışkan: "Gayretli, çalışmayı seven, faal anlamlarına gelirken çalışkanlık; çalışkan olma durumu, faaliyet." anlamına gelmektedir (TDK, 2009:387). Çalışkanlık değerine sahip bireyler hem kendileri için ulaşmak istedikleri amaçlara ulaşırken hem de toplumsal olarak ilerlemeyi sağlamaktadırlar. Türk kültürünün açıkça görüldüğü "İşleyen demir pas tutmaz.", "Boş gezmekten bedava çalışmak yeğdir.", "Akan su yosun tutmaz." gibi atasözlerimizde de çalışkanlığın önemi vurgulanmaktadır. Ayrıca çalışkanlık değerini sorumluluk değeri ile birlikte düşünmek de gerekmektedir.

İncelenen eserlerde çalışkanlık değeri ile ilgili tespit edilen kısımlar şunlardır:

"Bu yerleri alın teri şehit kanı dökerek

Eski, temiz, mert yürekli Osmanlılar almışlar.

Zaman geçmiş; sonrakiler tembelliğe dalmışlar.

O miskinlik acısını işte biziz çekecek

Demir tutmaz, sapan sürmez, sanki uyuşmuş eller.

Böylelikle elbet vatan yangın yerine döner.

Düşmanların şu sözleri acı fakat doğrudur:

Çalışmayan insanlara bu ülkeler yakışmaz.

Hayır desen, haklı olsak kimse bize karışmaz.

Marifetsiz milletlerin silahı kör olur." (Gövsa, 2012:36).

Dizelerde çalışkan olmanın ve bunu sürdürmenin öneminden bunun yanında tembellik yapılacak olursa neler yaşanacağından bahsedilmektedir. Bir millet çalışkan olsa dahi rehavete kapıldığında var olan hünerleri de kaybolacağından başlarına bir sıkıntı geldiğinde onu savuşturamazlar çünkü tembellik onların yeteneklerini köreltmıştır. Bu sebeple asla rehavete kapılıp tembellik yapılmamalı ve vatan için çalışkanlık elden bırakılmamalıdır. Bireyler ülkelerine çalışarak layık olabilirler ve ülkelerini aydınlığa çıkarabilirler.

"O çocuk bir lira sermaye ile

Bir böcekhane getirmişti ele." (Gövsa, 2012:44).

Şiirde çocuk eline geçen bir lirayı değerlendirir ve çok çalışarak bu bir lirayla ipek böceği yetiştirdiği bir böcekhane açar. İnsanlar çalışarak ellerinde olanın kıymetini daha da arttırabilirler.

"Fakat maksat ne bilinir

Ki çalışmak hazinedir." (Gövsa, 2012:47).

Ölmek üzere olan çiftçi bir baba çocuklarına tarlada hazine olduğunu söyler, babanın vefatından sonra çocuklar tarlayı kazarlar fakat hazine bulamazlar. Evlatlarının kısa yoldan zenginliğe ulaşmasını istemeyen baba, çocuklarına söylediği sözle onlara çalışkanlığın önemini göstermek ister.

"Hazır para çabuk yenir,

Çalışmamız hazinedir." (Gövsa, 2012:49).

Yukarıdaki dizelerde çalışmayan insanın elindeki zamanla kaybedeceğine, bir taraftan yerken bir taraftan çalışıp biriktirmenin gerekli olduğuna değinilmektedir ve çalışarak az sermaye ile kazancın çoğaltılacağı, çalışmanın hazine olduğu vurgulanmaktadır.

"Vazifeler hep bitince oynamak;

Çocuklara bu bir hak.

Oynamakla vücuda kuvvet gelir;
Ruhumuz da şenlenir.” (Gövsa, 2012:59).

Bir insanın çalışması ve sorumluluklarını yerine getirmesi sonucunda mutlu olacağı şeylere ulaşacağı vurgulanmaktadır.

“Fakat tembel, miskin olan çocuğun
Hakkı yoktur oyuna;
Yorulmadan olmak dünyada memnun
Kısmet olmaz insana.
Çalışmadan bir su bile içilmez;
Ekilmeden biçilmez.” (Gövsa, 2012:59).

Dizelerde nasıl ki çalışıp yükümlülüklerimizi yerine getirdiğimiz vakit mutluluk veren şeyleri elde ediyorsak tembellik ve miskinlik yapıldığında eğlenmeye hakkımızın olmadığı vurgulanmaktadır. Verilen dizelerle beraber “Ne ekersen onu biçersin.” atasözü akla gelmektedir ve çalışıp yorulmadığımız takdirde memnuniyet beklentimizin gerçekleşmeyeceği vurgulanmıştır.

“Tembel olan usanır
Dershanede durmaktan;
Her saati yıl sanır,
Kaçar zihin yormaktan.
Oyundan da sıkılır:
Çünkü tadı oyunun
İştir; onsuz bıklılır!
Ayrı tadı var onun!” (Elöve, 2007:32).

Tembellik yapan insan için zaman geçmez ve bir işi olmadığı takdirde insan sıkılır. İnsanın bir süre sonra yaptığı tembelliklerden dahi yorulacağına değinilmiştir. Oyunun tadı da ancak oyunu hak ettikten sonra çıkar.

“Tembellikten sakınalım
Çalışmanın zamanıdır” (Elöve, 2007:33).
“Tembellikten durup uzak
Çalışmakla öğünelim!” (Elöve, 2007:34).

Tembelliğin iyi bir davranış olmadığı ve kaçınılması gereken bir durum olduğuna değinilmesinin yanı sıra çalışmanın öğünülmesi gereken bir durum olduğundan bahsedilmiştir.

“Haydi, haydi çalışalım;
Çalışmaya alışalım!” (Elöve, 2007:34).
“Okuyalım: hüner, ilim
Sayesinde yükselelim;
İşimizde sebat edip
Terbiyeli, iyi, edip
Davranalım, çalışalım
Her bir işe alışalım.” (Elöve, 2007:34).

Çalışkanlık kadar çalışmaya alışmak da önemlidir, bunun için işe yaptığımız işte sabredip ahlaklı çalışmak gerekmektedir.

“Bize ilim, bize sanat, ahlak ver,
Bize sebat, iş sevgisi gerektir.
Çalışanlar isteğine hep erer,
Çalışmayan geri kalmış demektir.
Bize işi sen sevdin!” (Elöve, 2007:35).

“Dileğimiz” adlı şiirde Allah’a dua edilmektedir. İlim, sanat, güzel ahlak istenirken çalışanların her zaman isteklerine kavuşacaklarını çalışmayanların ise geri kalacağını vurgular. İş sevmek için duada bulunur.

“Hiç sıkılma; delikanlı!. Metanet ver koluna;
Bu uğurda bir mükâfat beklemeden sen çalış!” (Elöve, 2007:37).

Şiirde vatan ve millet için hiçbir paye beklemeden çalışılması gerektiği ve vatana hizmetten geri durulmaması gerektiği ifade edilmektedir.

“Senin baban kuvvetlidir: Yine tutar dizleri,
Yine işler, çalışarak ekmeğini kazanır!” (Elöve, 2007:51).

İnsanların geçimlerini sağlamaları için çalışmalarını gerektiği söylenmektedir.

“İş başına! Her tarafta işitilsin bütün gün
Destgah sesi ve çalışan bir milletin sedası.
Elde ele, ya testere hışırdayıp yürüsün;
İşçilerin akseylesin göğe ferah nidası.” (Elöve, 2007:56).

“İş başına, iş başına! Ocak, destgah durmasın.
Haydi siz de, ey fikr için çabalayan insanlar!
Artık herkes yapınacak bir iş baksın, arasın:

Vücut veya fikir için çalışmaya lüzum var.” (Elöve, 2007:56).

Çalışmak yalnızca bedensel bir eylem değildir. Gerek vücudumuz gerekse zihnimiz için çalışmamız gerektiği vurgulanmıştır. Bundan dolayı herkesin mutlaka meşgul olacağı bir iş bakmasının gerekli olduğu söylenmektedir.

“Ben sevmem boş gezmeyi;
Niyetim: Her çiçeği
Dolaşıp, bu gün iyi
Ve tatlı bal vererek
Faydalı bir iş görmek!” (Elöve, 2007:57).

Arılar, kâinatta çalışkanlık özellikleriyle ön plana çıkan canlılardır. Arıların boş gezmeyi sevmedikleri ve amaçlarının faydalı bir iş yapmak olduğu söylenmektedir. Çalışkanlık değerinin yanı sıra sorumluluk değeri de bu dizelerde yer almaktadır.

“Bu meyve acıdır!”
Der, ama ne bilsin
Ki içi cevizin
Tatlıdır, yenilir!
Bundan da bilinir,
Ki önce çalışmak,
Derlere alışmak

Çocuğa güç gelir.” (Elöve, 2007:57).

Çalışmak, çocuklara yorucu ve zahmetli gelebilir; fakat çalışmaların sonundaki başarı onları motive eder ve elde ettikleri başarı ile önceleri gereksiz olduğunu düşündükleri çalışmanın önemini kavrarlar.

“Vakti gelsin toprakları ince ince eleyin;

Çapalayın, kazın, sürün ve kabartın tarlayı,

Defineyi bulursunuz budur yolu, kolayı!” (Elöve, 2007:58).

“Bu kıssadan bize ne?

İştir asıl define!” (Elöve, 2007:58).

“Kurnaz Çiftçi” şiirinde çalışmanın önemi üzerinde durulmuştur. Babaları çocuklarına tarlalarında define olduğunu söyler ve bir süre sonra vefat eder. Çocuklar tarlayı define bulmak için ince ince kazarlar. Tarlada çalışmaları sonucunda bereketli ekinler yetişir. Burada asıl definenin çalışmak olduğu anlatılmaktadır.

“Arı durmaz, rahat etmez, hep çalışır yaz ve kış:

Sen de durma, git çalış.” (Elöve, 2007:59).

İnsanların arı gibi yaz kış demeden çalışması gerektiğine vurgu yapılmıştır.

“Belki de bir kadıncağz bunu bir iş edinmiş;

Belki onun kendi gibi düşkün, yaşlı karısı

Mum başında eğilerek bütün gece didinmiş,” (Elöve, 2007:77).

Yaşlı bir kadın eşine yardım etmek için gece boyu hiç durmadan kocasının sandalını süslemeye çalışır. Yaşlı olmasına rağmen çalışmaktan hiç vazgeçmemiştir. Çalışmanın yaşının olmadığı vurgulanmıştır.

“Yelken bezi yamalamak; balık ağı ya örmek!

Zıpkınları hazırlamak; dinlenmeden, iş görmek!” (Elöve, 2007:89).

Her ne işle meşgul olursak olalım, işimiz ne olursa olsun çalışmamız ve elimizden gelenin en iyisini yapmamız gerektiği söylenmektedir.

“Çalışmaktan ben usanmam, bakmam sise boraya” (Elöve, 2007:92).

Her koşulda çalışmaktan bıkmamamız gerektiği vurgulanmıştır. Karşılaştığımız zorluklara göğüs gererek yılmadan çalışmamız gerektiği üzerinde durulmuştur.

“Küçücük kuş çamur, yosun,

Çörçöp, çalı taşıyarak

Gagasıyla uzun uzun

Yuva kurmuş yusuvarlak.” (Elöve, 2007:101).

Çalışmak için fiziksel özelliklerin önemli olmadığı, her durumda çalışılabileceği ifade edilmektedir.

“Hep Hak için çalışalım;

Çalışmaya alışalım.” (Tanık, 2011:29).

Her zaman doğruluk, iyilik ve Allah için çalışılması gerektiği ve çalışmanın devamlılığı üzerinde durulmuştur.

“Arş ileri, kalma geri,

Geri kalmaz gayret eri.” (Tanık, 2011:29).

Çaba gösterenin hiçbir zaman geride kalmayacağı ifade edilerek çalışmanın ilerlemek ve yükselmek için gerekliliğine vurgu yapılmıştır.

“Bir çoban her gün güderdi bir sürü,

Derdi kendi kendine, durma yürü!" (Tanık, 2011:107).

İçsel motivasyonumuz yüksek olduğunda çalışma isteğimizin de artacağı belirtilmektedir.

Küçüğünden büyüğüne herkesin kendi kuvvetince ve sorumlulukları dâhilinde çalışması gerektiği, çalışmanın ilerlemeyi, kurtuluşu getireceği bu şiir parçalarında açıkça ifade edilmektedir.

İncelenen eserlerde tespit edilen vatanseverlik ve çalışkanlık değerlerinin dağılımı ve sıklığı aşağıdaki Tablo 1.'de gösterilmiştir.

Tablo 1

Tespit edilen değerlerin dağılım ve sıklığı

Değerler	İbrahim Alâettin Gövsa <i>Çocuk Şiirleri</i> (1911)	Ali Ulvi Elöve <i>Çocuklarımıza Neşideler</i> (1912)	İbrahim Aşkî Tanık <i>Çocukların Şiir Defteri</i> (1917)	Toplam
Vatanseverlik	7	18	0	25
Çalışkanlık	6	19	3	28
Toplam	13	37	3	53

Sonuç ve öneriler bu tablodaki bulgulara göre oluşturulmuştur.

4. Sonuç ve Öneriler

İnsan, toplum hâlinde yaşayan bir varlıktır. Toplumsal düzeni var eden ve devamlılığını sağlayan, insanı insan yapan değerlere günümüz toplumunda her zamankinden daha çok ihtiyaç vardır. Akademik başarının yanı sıra sağlıklı bir toplum ve insan olmanın erdemine erişmiş bireyler için bizi biz yapan değerleri bireylere kazandırmak büyük bir öneme sahiptir.

Son dönemlerde yapılan çalışmalar, değerler eğitimi ile ilgili çalışmaların arttığını göstermektedir.

Alanyazın taraması ve bulgulardan elde edilen veriler, araştırmanın amaç ve alt amaçları doğrultusunda değerlendirilerek şu sonuçlara ulaşılmıştır:

İncelenen eserlerde vatanseverlik değeri toplamda 25 kez yer alırken çalışkanlık değeri 28 kez yer almaktadır. İbrahim Alâettin Gövsa'nın "Çocuk Şiirleri" adlı eserinde vatanseverlik değeri 7 kez yer alırken, çalışkanlık değeri 6 kez yer almaktadır. Ali Ulvi Elöve'nin "Çocuklarımıza Neşideler" adlı eserinde vatanseverlik değeri 18 kez yer alırken çalışkanlık değeri 19 kez yer almaktadır. İbrahim Aşkî Tanık'ın "Çocukların Şiir Defteri" adlı eserinde vatanseverlik değeri yer almazken çalışkanlık değeri 3 kez yer almaktadır. İbrahim Aşkî Tanık'ın "Çocukların Şiir Defteri" adlı eserinde vatanseverlik değeri yer vermesinin sebebinin daha çok sevgi konusu ve dinî konulara yönelik şiirler yazması olduğu düşünülmektedir.

İncelenen eserlerde ortak olarak yer aldığı tespit edilen değer; çalışkanlık değeridir. İbrahim Alâettin Gövsa'nın "Çocuk Şiirleri", Ali Ulvi Elöve'nin "Çocuklarımıza Neşideler" ve İbrahim Aşkî Tanık'ın "Çocukların Şiir Defteri" adlı şiir kitaplarında değer ifadelerine doğrudan yer verildiği; ancak bazı şiirlerde çocuğu düşündürerek değeri sezdirme yoluna gidildiği görülmektedir. Vatanseverlik değerinin işlendiği şiirlerde vatan kelimesinin, çalışkanlık değerinin işlendiği şiirlerde çalışkanlık, çalışma kelimelerinin açıkça yer aldığı ifadeler bulunmaktadır.

Yapılan incelemeler sonucunda bir şiirde birden fazla değere yer verildiği görülmektedir. Vatanseverlik değerinin işlendiği bazı şiirlerde aynı zamanda çalışkanlık değerinin de işlendiği görülmektedir. Bu bakımdan değerler eğitimi açısından eserlerin zengin bir içeriğe sahip oldukları söylenebilir. Çocuklar için yazılan ilk şiir kitapları olan eserlerde öğreticilik, estetik bir zevk uyandırmaktan daha çok ön plana çıkarılmıştır.

İncelenen eserlerin vatanseverlik ve çalışkanlık değerleri bakımından zengin bir içeriğe sahip olduğu ve Türkçe öğretimi sürecinde ve değerler eğitimi konusunda faydalanılabilecek kaynaklar arasında yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. İncelenen eserlerdeki vatanseverlik ve çalışkanlık değerleri toplumun

huzuru, refahı ve milletin kurtuluşu için gerekli olan değerlerdir. Savaş döneminin bir sonucu olarak askerlik ile ilgili oyunların oynandığı, savaşın çocukları ve çocuk oyunlarını etkilediği görülmektedir.

İncelenen eserlerin dillerinin diyaloglar içermesi, çocukların anlayabileceği düzeyde soyut kavramların kullanılması, daha çok somut kavramların tercih edilmesi, en az günümüz çocuk şiirleri kadar estetik ve anlaşılır olması, imge bakımından çok yoğun olmaması, çocukların gelişimsel ve algı düzeylerinin dikkate alınmasından dolayı Türkçe öğretiminde yararlanılabilecek eserler arasında yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Şiirlerde çocuk kahramanların olması, sorular kullanılarak çocukların merak duygusunun harekete geçirilmesi, diyaloga dayalı şiirlerin olması, çocuk bakış açısıyla yazılan şiirlerin olması gibi yönlerle çocuğa görelilik açısından önemli, Türkçe eğitimi ve değerler eğitimi bakımından uygun eserler oldukları tespit edilmiştir. Yapılan çalışmalarda farklı dönemlerde farklı yazar ya da şairler tarafından farklı yazınsal türlerde yazılmış olsalar dahi eserlerde en fazla yer verilen değerlerin başında çalışkanlık değerinin geldiği sonucuna ulaşılmıştır.

İbrahim Alâettin Gövsa'nın "Çocuk Şiirleri", Ali Ulvi Elöve'nin "Çocuklarımıza Neşideler" ve İbrahim Aşkî Tanık'ın "Çocukların Şiir Defteri" kitaplarındaki şiirler vatanseverlik ve çalışkanlık değerlerini kazandırmada kullanılmalıdır. İlk çocuk şiirleri ile ilgili güncel çalışmalar yapılmalı ve bu eserler değerler eğitimi bakımından değerlendirilmelidir.

Değerlerin kazanımına yönelik tematik şiir kitapları yazılmalı ve öğrencilere değer kazandırma sürecinde bu kitaplardan faydalanılmalıdır. İlk çocuk şiiri kitapları ile son dönemde yazılan çocuk şiir kitaplarını vatanseverlik ve çalışkanlık değerleri ve değerler eğitimi bakımından karşılaştıran çalışmalar yapılmalıdır. Yalnızca Türkçe derslerinde değil diğer derslerde de değer aktarımı için şiirlerden yararlanılmalı ve ders kitaplarında nitelikli şiirlere yer verilmelidir.

Kaynaklar

- Akbaş, O. (2004). *Türk milli eğitim sisteminin duyuşsal amaçlarının ilköğretim II. kademedeki gerçekleşme derecesinin değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Akbaş, O. (2008, Aralık). Değerler eğitimi akımlarına genel bir bakış. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(16), 9-27.
- Atmaca, G. (2011). "Çocuklara mahsus gazete"de değerler eğitimi (1-100 sayılar). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2010). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (5. b.). Pegem Akademi Yayıncılık: Ankara.
- Cihan, N. (2014). Okullarda değerler eğitimi ve Türkiye'deki uygulamaya bir bakış. *Turkish studies - international periodical for the languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9(2), 429-436.
- Çavuş, M. Z. (2007). *Ali Ulvi Elöve'nin şiirlerinin eğitsel açıdan incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gövsa, İ. A. (2012). *Çocuk şiirleri* (7.b.). Elips Kitap: Ankara.
- Kızılcılık, S., & Erjem, Y. (1994). *Açıklamalı sosyoloji terimler sözlüğü*. Atilla Kitabevi: Ankara.
- Kökçü, Y. (2015). İlk dönem çocuk şiir kitaplarının biçim ve içerik açısından karşılaştırılması. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitimi Dergisi*, 4(4), 1616-1638.
- Kulaksızoğlu, A. & Dilmaç, B. (2000). İnsani değerler eğitimi programı. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, (12), 199-208.
- Kuşdil, M. E. & Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). Türk öğretmenlerin değerler yönelimi ve schwartz değer kuramı. *Türk Psikoloji Dergisi*, 15(45), 59-76.
- MEB. (2005). *İlköğretim türkçe dersi (6, 7, 8. sınıflar) öğretim programı*. Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları: Ankara.
- MEB. (2015). *Türkçe Dersi (1-8. sınıflar) öğretim programı*. Milli Eğitim Bakanlığı: Ankara.
- MEB. (2018). *Türkçe dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar)*. Milli Eğitim Bakanlığı: Ankara.
- MEB. (2018). *Türkçe dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar)*. Milli Eğitim Bakanlığı: Ankara.
- Özdemir, M. (2011). *Çocukların şiir defteri - İbrahim Aşkî Tanık*. Timaş Yayınları: İstanbul.
- Sever, S. (2003). *Çocuk ve edebiyat*. Kök Yayıncılık: Ankara.
- Tanık, İ. A. (2011). *Çocukların şiir defteri*. (Özdemir, M. haz.) Timaş Yayınları: İstanbul.
- TDK. (2009). *Türkçe sözlük* (10. b.). Türk Dil Kurumu Yayınları: Ankara.
- Yaman, E. (2012). *Değerler eğitimi*. Akçağ Yayınları: Ankara.

- Yaman, H., Taflan, S. & Çolak, S. (2009). *İlköğretim ikinci kademe türkçe ders kitaplarında yer alan değerler. Değerler Eğitim Dergisi*, 7(18), 107-120.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (10. b.). Seçkin Yayıncılık: Ankara.